

مقایسه تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان در سال‌های ۸۶-۱۳۷۲

زینت سالم*، محسن رضاییان، مینا ولی‌نژاد

چکیده

مقدمه: استناد و تحلیل منابع استفاده شده در فعالیت‌های پژوهشی حائز اهمیت می‌باشد. این تحقیق با هدف تحلیل استنادهای علمی استفاده شده در پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان در سه مقطع زمانی طراحی شد.

روش‌ها: در این مطالعه مقطعی ۵۱۹ پایان‌نامه دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان که تا سال ۱۳۸۶ دفاع شده بود مورد ارزیابی قرار گرفت. داده‌ها توسط چک‌لیست جمع‌آوری و در سه مقطع زمانی سال‌های ۷۲-۷۶، ۷۷-۸۱ و ۸۲-۸۶ دسته‌بندی شده با هم مقایسه گردیدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های مجذور کای و ANOVA استفاده شد.

نتایج: مقایسه میانگین متغیرهای اندازه‌گیری شده (منابع، مقالات، مقالات انگلیسی، فارسی، کتاب، کتاب فارسی و انگلیسی، مقالات چاپ شده در مجلات ثبت شده در ISI و منابع الکترونیکی) در بخش منابع پایان‌نامه‌ها نشان داد که در آخرین مقطع یعنی در سال‌های ۸۲-۸۶ افزایش قابل ملاحظه‌ای در میانگین استفاده از این استنادها مشاهده شد ($P=0/0001$). میانگین استفاده از مقالات دارای ISI در هر پایان‌نامه دو برابر شده بود ($14/25 \pm 21/68$) اما استفاده از منابع الکترونیکی افزایش جزئی نشان داد ($0/32 \pm 1/22$). میانگین تعداد منابع مورد استفاده $28/07 \pm 26/65$ مورد بود. $50/1$ درصد پایان‌نامه‌ها استانداردهای نگارش استنادها را رعایت کرده بودند. استفاده از روش هاروارد در نگارش استنادها در سال‌های ۷۲-۷۶ بیشترین فراوانی ($77/8$ درصد) را تشکیل می‌داد.

نتیجه‌گیری: در این بررسی میانگین استفاده از کل منابع، روش استاندارد، روش وانکوور و مقالات ثبت شده در مجلات ISI در سه مقطع زمانی پیشرفت نموده است اما در مورد استفاده از منابع الکترونیکی این افزایش ناچیز و جزئی بود.

واژه‌های کلیدی: پایان‌نامه، استنادها، دانشجوی پزشکی، کتاب‌شناسی

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / تابستان ۱۳۹۰؛ ۱۱(۲): ۱۹۱ تا ۱۹۸

مقدمه

استناد، ارجاع دادن علمی به کار دیگران در امر تحقیق می‌باشد. در پایان‌نامه وجود منابع مناسب نه تنها نشانگر اعتبار آن پایان‌نامه و پشتوانه علمی آن است بلکه خواننده را به اطلاعات بیشتر در زمینه مورد نظر ارجاع می‌دهد. از همین رو وجود منابع مناسب و صحیح در یک پایان‌نامه جزء اساسی در برقراری ارتباط در دنیای علم است (۱ و ۲). استنادات نقطه شروع برای محقق می‌باشد. با استفاده از استناد محقق می‌خواهد رابطه بین ادعای خود و ادعای دیگران را نشان دهد (۳). فهرست مأخذ

* نویسنده مسؤل: زینت سالم (مربی)، گروه آموزشی پزشکی اجتماعی دانشکده پزشکی و مرکز تحقیقات محیط کار، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، کرمان، ایران.
zinatsalem@yahoo.com

محسن رضاییان (دانشیار)، گروه آموزشی پزشکی اجتماعی دانشکده پزشکی و مرکز تحقیقات محیط کار، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، کرمان، ایران.
moeygmr2@yahoo.com

مینا ولی‌نژاد، کارشناس کتابداری و مسؤل کتابخانه دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، کرمان، ایران. (mvalinejad2007@yahoo.com)
این مقاله با شماره ۹/۲۰/۱۰۹ توسط معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان تصویب و هزینه‌های آن پرداخت گردیده است.
این مقاله در تاریخ ۸۸/۱۰/۱۵ به دفتر مجله رسیده، در تاریخ ۸۹/۸/۲۵ اصلاح شده و در تاریخ ۸۹/۹/۶ پذیرش گردیده است.

پایان‌نامه‌ها منبع بسیار با ارزشی برای آگاهی نسبت به متون مربوط به موضوعی کاملاً محدود می‌باشد. به همین دلیل تحلیل این منابع حائز اهمیت می‌باشد. با تحلیل استنادی می‌توان حرکت یک پدیده را از آغاز تا زمان حال پیگیری کرد(۴).

مطالعات انجام شده در بعضی از دانشگاه‌های کشور نتایج متفاوتی را در زمینه استفاده از منابع نشان می‌دهند؛ به طوری که در مطالعه کلاهی و همکاران بر روی پایان‌نامه‌های ۱۴ دانشگاه کشور در مقاطع سال‌های ۷۰-۷۱ و ۷۷-۷۸، هشتاد و دو درصد حجم پایان‌نامه‌ها را بررسی متون تشکیل می‌دادند. این منابع از کتب قدیمی ترجمه شده و یا از خلاصه بانک‌های اطلاعاتی مدلاین استفاده شده بود، بدون این که ارتباط محکمی با موضوع داشته باشد و یا از آن در پایان‌نامه استفاده علمی شده باشد(۵). در بررسی قناعی و همکاران در سال ۱۳۷۷ نیز ۹۷/۷ درصد پایان‌نامه‌ها دارای فهرست منابع بودند ولی فقط ۲۶/۶ درصد آنها از الگوی صحیح منبع‌نویسی استفاده نموده بودند(۶). مختاری در بررسی خود نشان داد که در ۲۲۰ عنوان مقاله، ۴۱۱۶ منبع استفاده شده است. بالاترین میزان استناد ۶۴/۸۴ درصد مربوط به کتاب و ۷۱/۵۹ درصد منابع به زبان انگلیسی بود(۷). محمدی و همکاران در بررسی خود نشان دادند که ۱۷۴۸ منبع درسی در ۳۰ شماره فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی به کار رفته بود که برای هر مقاله میانگین ۱۱/۹ منبع استفاده شده بود. منابع با زبان انگلیسی نسبت به منابع فارسی بیشتر بود(۸). در بررسی سالم و همکاران میانگین استفاده از منابع در پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی در یک دوره ۱۰ ساله، ۲۵/۹ مورد بود که ۸۸/۵ درصد آنان دارای نگارش استاندارد بودند(۹). همچنین، در بررسی مقاله و رساله‌هایی که در دیپارتمان کتابداری Hactepe نگهداری می‌شد رساله‌های دکتری نسبت به تزه‌های مقطع کارشناسی ارشد دو برابر استناد بیشتری داشتند. همچنین رساله‌ها و تزه‌هایی که در

سال‌های اخیر ارائه شده بودند بیشتر به انتشارات الکترونیکی استناد نموده بودند(۴). بنابراین با بررسی الگوی رفتار علمی محققین جوان در چگونگی استفاده از منابع علمی می‌توان کوشش آنها را در زمینه یافتن منابع جدیدتر، منابع الکترونیکی، چاپی و رایج‌ترین زبان مورد استفاده آنها را شناسایی نمود. اطلاعات موثق در این زمینه می‌تواند در برنامه‌ریزی‌های ارزیابی، گسترش ابزار و توسعه امکانات الکترونیکی مؤثر باشد. بنابراین با تغییرات زیادی که در دنیای علم و تکنولوژی و در همه زمینه‌ها حتی در استفاده از منابع مختلف نیز ایجاد شده است تحلیل این تغییرات حائز اهمیت است و از آنجا که اولین سال دفاع از پایان‌نامه‌های دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان در سال ۱۳۷۲ شروع شد برای پی بردن به تغییرات ایجاد شده در هر پنج سال، این تحقیق با هدف تحلیل استنادهای علمی استفاده شده در پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان در سه مقطع زمانی ۷۲-۷۶، ۷۷-۸۱ و ۸۲-۸۶ طراحی شد.

روش‌ها

در این مطالعه توصیفی جامعه آماری شامل تمام پایان‌نامه‌های دفاع شده از سال ۱۳۷۲ تا پایان سال ۱۳۸۶ بود. با روش سرشماری ۵۱۹ مورد پایان‌نامه دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان مورد ارزیابی قرار گرفت. شرط خروج برای این مطالعه پایان‌نامه‌های ترجمه شده بود اما به دلیل این که تمام پایان‌نامه‌ها، طرح‌های پژوهشی و بررسی‌های مروری بودند همگی آنها وارد مطالعه شدند. برای جمع‌آوری اطلاعات از چکلیست استفاده گردید. چکلیست طراحی شده دارای دو بخش سؤالات عمومی و اختصاصی بود. سؤالات عمومی شامل جنس نویسندگان پایان‌نامه‌ها و سال دفاع بود. سؤالات اختصاصی مربوط به منابع شامل تعداد منابع، زبان مقاله (انگلیسی یا فارسی)، نوع مقاله (مروری

درصد (۱۶۱ مورد) در سال‌های ۷۶-۷۲، ۳۳/۷ درصد (۱۷۵ مورد) در سال ۸۱-۷۷ و ۳۱/۸ درصد (۱۶۵ مورد) در آخرین مقطع زمانی (۸۶-۸۲) دفاع شده بودند. در ۱۸ پایان‌نامه سال دفاع قید نشده بود. جدول ۱ میانگین و حداکثر انواع منابع مورد استفاده را نشان می‌دهد. بیشترین منابع استفاده شده از مقالات انگلیسی ۱۷/۳۱±۲۳/۵۴ بود. رتبه دوم استفاده از استنادها مربوط به کتب انگلیسی با میانگین ۵/۸۶±۴/۴۸ مورد بود. میانگین و انحراف معیار تعداد استناد به منابع الکترونیکی ۰/۱۲±۰/۷۲ بود.

از کل پایان‌نامه‌ها، استنادهای ۲۶۰ پایان‌نامه (۵۰/۱ درصد) استناددهای نگارش استناد را رعایت و ۲۵۹ مورد (۴۹/۹ درصد) رعایت نکرده بودند. بین گروه جنسی (دختران، پسران و به طور مشترک) از نظر رعایت استنادها اختلاف معنادار نبود. به طوری که در جدول ۲ مشاهده می‌شود بین سه مقطع مختلف مورد بررسی، این اختلاف معنادار بود ($P < 0/0001$ و $\chi^2 = 98$).

در سال‌های ۷۶-۱۳۷۲ بیشتر پایان‌نامه‌ها (۷۷/۸ درصد) از روش هاروارد استفاده کرده بودند و سپس استفاده از این روش استاندارد کاهش یافته به طوری که در سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۸۲ استفاده از این استاندارد به صفر رسیده است ($P = 0/0001$ و $\chi^2 = 56/01$) همچنین در اولین مقطع زمانی ۴/۸ درصد از پایان‌نامه‌ها از هیچکدام از این دو روش استفاده نکرده بودند. استفاده از روش وانکور و هاروارد بین گروه‌های جنسی (دختر، پسر و مشترک) اختلاف معناداری نشان نداد. هر چند که عدم استفاده از دو روش در پسران بیشتر بود. جدول ۳ مقایسه میانگین متغیرهای اندازه‌گیری شده را در سه مقطع زمانی نشان می‌دهد. به استناد این جدول اختلاف بین تمام متغیرهای اندازه‌گیری شده به استثنای تعداد خلاصه مقالات، تعداد کتاب و کتب انگلیسی از نظر آماری معنادار بود. راه‌های مختلفی برای ارائه استاندارد کتاب‌شناسی منابع استفاده شده در پایان‌نامه و مقالات علمی وجود دارد.

یا تحقیقی) ثبت شده یا نشده در مجلات دارای ISI، زبان کتاب (فارسی و انگلیسی)، و همچنین نوع آن (ترجمه یا تألیف)، تعداد موارد استفاده از منابع الکترونیکی، خلاصه مقالات ارائه شده در کنگره‌ها، نحوه نگارش استاندارد منابع و استفاده از دو روش هاروارد و وانکور در تنظیم استنادها بود. برای تعیین روایی چکلیست طراحی شده، چکلیست بین پنج نفر از همکاران متخصص در گروه پزشکی اجتماعی توزیع و پس از بررسی و جمع بندی نظرات، ضریب روایی محتوا برابر ۰/۹۱ به دست آمد و برای پایایی آن ابتدا پنج چکلیست به طور تصادفی انتخاب و توسط یکی از اعضای تیم تکمیل و سپس همان پایان‌نامه‌ها توسط فرد دیگری از تیم تحقیق بررسی گردید سپس با مشابهت پاسخ‌های به دست آمده و استفاده از ضریب کاپا، پایایی چکلیست نیز تأیید شد (ضریب ۰/۸۶). برای هر پایان‌نامه، یک چکلیست مجزا توسط یکی از اعضا تیم پژوهش تکمیل گردید. داده‌ها در سه مقطع زمانی (۷۲-۷۶، ۷۷-۸۱ و ۸۲-۸۶) با هم مقایسه می‌شدند تا مشخص شود که در فاصله هر پنج سال در روند و استانداردسازی و سایر موارد استنادها چقدر پیشرفت ایجاد شده است و آیا لزومی برای برنامه‌ریزی در آموزش بکارگیری استنادها وجود دارد؟ داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS-12 تجزیه و تحلیل شدند. برای مقایسه متغیرهای کیفی (استاندارد بودن و مقطع زمانی) از آزمون کای دو و برای مقایسه میانگین‌ها (تعداد مقالات، تعداد منابع، و...) در سه دوره زمانی از آنالیز ANOVA استفاده گردید. اختلافات در $P < 0/05$ از نظر آماری معنادار منظور گردید.

نتایج

در مجموع ۵۱۹ پایان‌نامه مورد بررسی قرار گرفت که ۱۹۳ پایان‌نامه را دختران (۳۷/۲ درصد)، ۲۹۱ پایان‌نامه (۵۶/۱ درصد) را پسران و ۳۵ پایان‌نامه (۶/۷ درصد) را پسران و دختران به طور مشترک تدوین نموده بودند. ۳۱

یکی از این روش‌ها استفاده از سبک وانکوور است که در این روش براساس ترتیب استفاده از منابع در انتهای پایان‌نامه یا مقاله علمی، آن منبع شماره‌گذاری می‌شود و در داخل متن حتی اگر نام نویسنده ذکر شود بایستی شماره آن منبع نیز بر اساس فرمت نگارش پایان‌نامه در داخل پرانتز، یا کروشه قرار گیرد (۱۱). روش دیگر هاروارد نام دارد که منابع بر اساس حروف الفبای نام نویسنده، فهرست می‌شوند. در این روش نام خانودگی و سال انتشار و حتی گاهی اوقات صفحه منبع نیز بایستی در متن مقاله ذکر شود ولی احتیاجی به استفاده از شماره منبع در متن مقاله نمی‌باشد (۱)

جدول ۱: شاخص‌های کمی (میانگین و حداکثر) انواع منابع مورد استفاده در پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی دانشکده پزشکی رفسنجان از سال ۱۳۷۲ تا پایان سال ۱۳۸۶

متغیر	شاخص آماری	میانگین±انحراف معیار	حداکثر
منابع		۲۸/۰۷±۲۶/۶۵	۲۱۳
مقالات		۱۸/۵۸±۲۳/۷۸	۱۷۹
مقالات انگلیسی		۱۷/۳۱±۲۳/۵۴	۱۷۹
پژوهشی انگلیسی		۱۶/۹۲±۲۲/۹	۱۷۹
مروری انگلیسی		۰/۸۷±۰/۱۷	۲
ثبت شده در مجلات ISI		۹/۸۳±۱۶/۲۲	۱۳۵
مقالات فارسی		۱/۵±۳/۲۷	۳۱
پایان‌نامه‌ها		۰/۷۶±۱/۶۲	۱۱
خلاصه مقالات		۰/۴۲±۱/۷۴	۱۶
کتاب		۸/۱۴±۵/۶۶	۴۳
کتاب انگلیسی		۵/۸۶±۴/۴۷	۳۰
کتاب فارسی		۲/۲±۳/۶	۴۳
تألیف		۱/۴±۲/۹	۴۳
ترجمه		۰/۸۳±۲/۹	۱۱
منابع الکترونیکی		۰/۱۲±۰/۷۲	۱۱

*میزان حداقل برای تمام متغیرها صفر می‌باشد لذا در جدول ارائه نشده است

جدول ۲: فراوانی مطلق و نسبی نگارش استاندارد استنادها در پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی رفسنجان در مقاطع زمانی مورد بررسی

استاندارد بودن	بازه زمانی	۷۲-۷۶	۷۷-۸۱	۸۲-۸۶	جمع
بلی		۴۳(٪۲۶/۷)	۷۸(٪۴۴/۵)	۱۳۳(٪۸۰/۶)	۲۵۴(٪۵۰/۷)
خیر		۱۱۷(٪۷۲/۷)	۹۷(٪۵۵/۴)	۳۲(٪۱۹/۴)	۲۴۶(٪۴۹/۱)
عدم ذکر منبع		۱(٪۰/۶)	صفر(٪۰)	صفر(٪۰)	۱(٪۰/۲)
جمع		۱۶۱(٪۱۰۰)	۱۷۵(٪۱۰۰)	۱۶۵(٪۱۰۰)	۵۰۱(٪۱۰۰)*

* در هیجده پایان‌نامه سال دفاع آن مشخص نبود بنابراین مجموع تعداد پایان‌نامه‌ها ۵۰۱ مورد گزارش شده است.

جدول ۳: مقایسه میانگین و انحراف معیار انواع منابع مورد استفاده (استنادها) در پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان بر حسب مقاطع زمانی مورد بررسی

مقدار P* در آزمون ANOVA	۸۲-۸۶	۷۷-۸۱	۷۲-۷۶	انواع منابع مورد استفاده
/۰۰۰۱	۳۸/۱۰±۳۱/۶	۲۵/۴۳±۲۴/۳	۲۰/۲۹±۱۸/۱۸	کل منابع
/۰۰۰۱	۲۷/۲۵±۲۸/۴۸	۱۵/۸۵±۲۱/۰۵	۱۲/۴۳±۱۶/۳۸	تعداد مقالات
/۰۰۰۱	۲۴/۷۷±۲۷/۸	۱۴/۳۵±۲۰/۵۹	۱۲/۶۵±۱۸/۱۷	تعداد مقاله انگلیسی
/۰۰۰۱	۲۴/۶۹±۲۷/۷	۱۴/۲۹±۲۰/۶۱	۱۱/۴۵±۱۵/۰۶	تعداد مقالات پژوهشی
۰/۰۰۰۴	۰/۰۵۴±۰/۲۹	۰±۰	۰±۰	تعداد مقالات مروری
/۰۰۰۱	۲/۶۹±۴/۶	۱/۵±۲/۶	۰/۴۳±۱/۵	تعداد مقالات فارسی
/۰۰۰۱	۱/۰۳±۱/۷۷	۱/۰۵±۲	۰/۲۴±۰/۶۶	تعداد پایان نامه ها
۰/۸	۰/۶±۱/۹۸	۰/۴۱±۱/۸	۰/۱۹±۱/۰۶	تعداد خلاصه مقالات
/۰۰۰۱	۱۴/۲۵±۲۱/۶۸	۷/۷۷±۱۲/۲	۷/۱۸±۰/۲۴	ISI
۰/۱۶۸	۸/۶±۶	۸/۲۸±۶/۳	۷/۴۵±۴/۴۲	تعداد کتاب
۰/۰۶۲	۵/۸۳±۴/۹	۵/۲۶±۴/۲۳	۶/۴±۴/۱	کتاب انگلیسی
/۰۰۰۱	۲/۷±۳/۲	۲/۹۱±۴/۸۱	۰/۹۷±۱/۷۵	کتاب فارسی
/۰۰۰۱	۱/۷±۲/۳	۱/۸±۴/۲	۰/۶۸±۱/۳	تألیف
/۰۰۰۱	۱±۲/۳	۱/۱۳±۱/۹	۰/۳۳±۰/۸۶	ترجمه
/۰۰۰۱	۰/۳۲±۱/۲۲	۰/۰۳±۰/۲۲	۰/۰۲۴±۰/۲۲	منابع الکترونیکی

بحث

داد از نظر منابع استفاده شده متفاوت است. در بررسی محمدی میانگین منابع استفاده شده ۱۱/۹ مورد بوده است (۸) که نسبت به بررسی حاضر کمتر می‌باشد. شاید علت این اختلاف، تفاوت گروه‌های هدف مورد بررسی باشد؛ زیرا معمولاً اساتید در مورد نگارش پایان‌نامه‌ها که یکی از وظایف مهم پژوهشی دانشجویان است دقت و سخت‌گیری بیشتری معمول می‌دارند تا به نحو مطلوب‌تری به رشته تحریر در آیند. این دقت در مورد منابع استفاده شده نیز اعمال گشته و تأکید بیشتری می‌نمایند تا دانشجویان با مقالات بیشتری در زمینه موضوع تخصصی در حال پژوهش دسترس داشته باشند. در بررسی عزیزی و همکاران نیز بیشترین استنادهای استفاده شده مربوط به مقالات انگلیسی و سپس مربوط به کتب انگلیسی و بعد از آن مربوط به کتب فارسی بود (۱۲). مقایسه بررسی حاضر با مطالعه فوق نشان می‌دهد روند استفاده از منابع مشابه با بررسی

این بررسی با هدف مقایسه تغییرات ایجاد شده در استفاده از استنادها در پایان‌نامه‌های دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان در سه دوره زمانی انجام شد. میانگین استنادهای استفاده شده در پایان‌نامه‌های مورد بررسی برابر ۲۸/۰۷±۲۶/۶۵ مورد بوده است. میانگین کل مقالات استفاده شده ۱۸/۵۸±۲۳/۷۸ مورد و بیشترین میانگین و استفاده از استنادها مربوط به مقالات تحقیقی به زبان انگلیسی بود. دومین و سومین رتبه استفاده از منابع مربوط به کتاب‌های انگلیسی و سپس فارسی بود. در حالی که مقالات فارسی رتبه چهارم را به خود اختصاص می‌دادند. کمترین میانگین استفاده مربوط به منابع الکترونیکی بود.

نتایج بررسی حاضر با بررسی محمدی که مقالات موجود در فصلنامه‌های کتابداری را مورد بررسی قرار

عزیزی است اما در گزارش عزیزی استفاده از استنادها با درصد و در مطالعه حاضر با میانگین و انحراف معیار بیان شده است. میانگین استفاده از منابع نسبت به مطالعه سالم و همکاران بیشتر می‌باشد (۱۰) با جستجو در پایگاه‌های اینترنتی مقاله‌ای یافت نشد که با سایر یافته‌های ما قابل بررسی و مقایسه باشد. بهرحال نتایج این بررسی نشان می‌دهد که مشابه با مطالعه عزیزی (۱۲)، محمدی (۸) و سالم (۹) در این بررسی نیز بیشترین منابع استفاده شده از مقالات انگلیسی (۱۷/۳۱±۲۳/۵۴) بود. رتبه دوم استفاده از استنادها مربوط به کتب انگلیسی بود. میانگین استفاده از منابع الکترونیکی پایین بود اما نتیجه مشابه با تحقیق ژانگ (Zhang) و همکاران می‌باشد. ایشان نیز حداقل استفاده از استنادها را در مورد منابع الکترونیکی گزارش کردند و در گذر زمان روندی صعودی داشت (۱۳). این روند صعودی در بررسی ما نیز مشاهده شد. نتایج بررسی حاضر با مطالعه‌ای که در پارتمان کتابداری Hactepe انجام شد متفاوت است زیرا در آن مطالعه رساله‌ها و تزهایی که در سال‌های اخیر ارائه شده بودند بیشتر به انتشارات الکترونیکی استناد نموده بودند (۴). این اختلاف شاید به این دلیل باشد که دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان تا پایان سال ۱۳۸۶ هنوز مهارت کافی را برای استفاده از منابع الکترونیکی به دست نیاورده بودند.

مقایسه میانگین‌های اندازه‌گیری شده در سه مقطع زمانی نشان می‌دهد که اکثر متغیرهای اندازه‌گیری شده در سال‌های ۸۶-۸۲ نسبت به سال‌های قبل افزایش معنادار داشته‌اند. البته اختلاف بین میانگین‌های استناد به خلاصه مقالات، تعداد کتاب و کتاب‌های انگلیسی معنادار نبود. در سه مقطع زمانی وضعیت استفاده از منابع به تدریج افزایش داشته است اما استفاده از کتاب‌های فارسی، کتاب‌های تألیف شده و ترجمه شده در سال ۸۲-۸۶ نسبت به سال ۷۷-۸۱ کمتر شده است. میزان استفاده از

منابع الکترونیکی مشابه با تحقیق ژانگ و همکاران می‌باشد (۱۳) و از سال ۱۳۷۲ به طرف سال ۱۳۸۶ میانگین استفاده از منابع الکترونیک افزایش یافته اما در سه مقطع زمانی افزایش بسیار جزئی بوده است. افزایش جزئی در استفاده از منابع الکترونیکی را احتمالاً می‌توان به دلایل زیر نسبت داد: شاید دانشجویان پزشکی هنوز مهارت استفاده از منابع الکترونیکی را به خوبی کسب نکرده‌اند یا سهولت دسترسی به منابع چاپی استفاده از این منابع را بیشتر کرده است. ممکن است احتمال دیگر را بتوان به وضعیت نامطلوب دسترسی به اینترنت در سال‌های مورد بررسی نسبت داد. مطالعه مشابهی یافت نشد که دوره‌های زمانی مختلف را با هم مقایسه نموده باشد تا بتوانیم با مطالعه حاضر مقایسه نماییم. ۵۰/۱ درصد (۲۶۰ مورد) پایان‌نامه‌ها از روش استاندارد در نگارش استنادها استفاده نموده بودند. در دویست و پنجاه و نه مورد (۴۹/۹ درصد) پایان‌نامه‌ها، استنادهای استفاده شده از روش استاندارد برخوردار نبودند اما توزیع فراوانی استاندارد بودن در سه مقطع زمانی نشانگر این است که بیشترین عدم استاندارد مربوط به سال‌های ۷۲-۷۶ می‌باشد و به تدریج نگارش استنادها بهبود یافته است. همچنین این بررسی نشان داد که استفاده از روش وانکور در منبع‌نویسی بیشترین درصد را در سال ۷۷-۸۱ به خود اختصاص داده است. اما عدم استفاده از روش استاندارد وانکور و هاروارد در سال‌های ۷۲-۷۶ نسبت به دو دوره دیگر بیشتر مشاهده شد. علاوه بر آن عدم استفاده از روش‌های استاندارد در پسران نسبت به دختران اندکی (۷/۶ درصد) بیشتر بوده است. نتایج این مطالعه نشان داد که به تدریج استفاده از روش وانکور در منبع‌نویسی کاربرد بیشتری پیدا می‌کند شاید دلیل نگارش استاندارد در سال‌های اخیر و استفاده از روش وانکور را بتوان به برگزاری کارگاه‌های آموزشی و اهمیت دادن به استفاده از استنادها و نگارش استاندارد منابع نسبت داد. مطالعه مشابهی یافت نشد تا با نتایج

مورد استفاده از منابع الکترونیکی این افزایش ناچیز و جزیی می‌باشد. محققین پیشنهاد می‌کنند با ایجاد کارگاه‌های آموزشی مهارت دانشجویان پزشکی را در استفاده از این منابع ارتقا داد.

قدردانی

محققین بر خود لازم می‌دانند از معاونت آموزشی و پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان برای تصویب طرح و پرداخت گرانت پژوهشی سپاس‌گزاری نمایند.

مطالعه حاضر مقایسه شود. استفاده از مقالات چاپ شده در مجلات دارای ISI در سال‌های ۸۲-۸۶ نسبت به دو مقطع قبلی یعنی سال‌های ۷۷-۸۱ و ۷۲-۷۶ دو برابر شده است. به نظر می‌رسد علت احتمالی این است که تعداد مجلات نمایه شده در ISI در سال‌های اخیر افزایش یافته است.

نتیجه‌گیری

این بررسی نشان داد استفاده از منابع، مقالات چاپ شده در مجلات ISI، نگارش استاندارد، و استفاده از روش وانکور در سه مقطع زمانی پیشرفت نموده است اما در

منابع

1. Angila Ruskin University. University Library Guide to the Harvard, Guide to the Harvard Style of Referencing. Second Edition. [Cited 2011 Jul 11]. Available From: <http://libweb.anglia.ac.uk/referencing/harvard.htm>
2. Roach VJ, Lau TK, Ngan Kee WD. The quality of citations in major international obstetrics and gynecology journals. *Am J Obstet Gynecol.* 1997; 177(4): 973-5.
3. Rakhsh F, Ali Beik M, Hosseini F. [The study of citing materials from online sources in journals of medical sciences universities from 1379 to 1381]. *The Journal of Health Information Management.* 2006; 3(1) 25-31. [Persian]
4. Tonta Y, Al U. Scatter and obsolescence of journals cited in theses and dissertations of librarianship. *Library & Information Science Research.* 2006; 28(2): 281-96
5. Kolahhi AA, Farsar AR, Molavi Nejomi M, Kolahhi S, Malekafzalli H. [Comparison of dissertation quality of Medical students in the academic years of 1991-92 and 1998-99: A study on 14 Medical Schools in Iran]. *Hakim.* 2003; 6(2):11-17. [Persian]
6. Mansour Ghanaei F, Shafaghi A, Faridi M, Nikzad H, Azimi A. [Barrasye 5 saleye payannamehaye daneshjooyane pezeshkaye daneshgahe oloom pezeshkaye Gilan]. *Journal of the Faculty of Medicine Gilan University of the Medical Science.* 1998; 7(25-26): 9-15. [Persian]
7. Mokhtari Nabi E, Mokhtari Memar H. [A Citation Analysis of the Accredited Journals of Management in Iran during 1996-2001]. *Journal of Psychology and Education.* 2006; 35(2):137-58. [Persian]
8. Mohammadi M, Motaghi Dadghar A. [Tahlile estenadye maghalehaye montasher shode dar 30 shomareye faslnameye "ketabdari va etela resani" beine salhaye 1376-1384]. *Journal of Library & Information.* 2007; 10(2): 36-7. [Persian]
9. Salem Z, Rezaeian M, Dehghan S. [A survey on the bibliography of theses of Rafsanjan university medical students during 1993 to 2003]. *Strides in Development of Medical Education.* 2007 ; 4(1): 36-43. [Persian]
10. Rezaeian M, Salem Z, Dehghan S, Sayadi AR, Iranmanesh F, Ahmadi MH. [A Critical appraisal of the submitted theses by medical students of Rafsanjan Medical School during 1993-2003]. *Strides in Development of Medical Education.* 2005 ;2(2): 72-9. [Persian]
11. The University of Queensland Australia. Library Enriching world class scholarship. References/Bibliography Vancouver Style. [Cited 2011 Jul 11]. Available From: <http://www.nlm.nih.gov/citingmedicine>

12. Azizi F, Raieszadeh F, Zareei SH, Tarighat Saber G, Garzan R. [Barrasye keifiate zekre manabe dar maghalate pajhooheshye majalate elmi-pajohoheshi dar Jomhoorye Eslamy Iran]. Journal of the Faculty of Medicine Shaheed Beheshti University of the Medical Science. 2001; 25(4):249-55. [Persian]
13. Zhang Y. Scholarly use of internet-based electronic recourse: A survey report. [Cited 2011 Jul 5]. Available From:
https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/8244/librarytrendsv47i4j_opt.pdf?sequence=1

Comparison of Citation Patterns in Dissertations of Medical Students in Rafsanjan University of Medical Sciences (RUMS) During Three Time Periods Between Years 1372-1386

Zinat Salem¹ ,Mohsen Rezaeian² Mina Valinejad³

Abstract

Introduction: Citation analysis has a significant role in research projects. This study aimed at analyzing citations in dissertations of Rafsanjan medical university during three five-year periods .

Methods: In this cross- sectional study, 519 dissertations of Rafsanjan medical students presented during years 1372 until 1386 were analyzed through a checklist. Data referring to three five- year periods (1372-76, 1377-81, 1382-86) were analyzed by Chi-square and ANOVA .

Results: The comparison of mean scores for the variable (number of references,articles,books, published articles in ISI journals,and electronic references) showed that during the last period citation of the references has significantly grown ($P=0.0001$). ISI registered articles had been cited twice as much (14.25 ± 21.68), while there was a slight increase in the citation of electronic references (0.32 ± 1.22). Mean score for number of cited references was 28.07 ± 26.65 , and 50.1% of the dissertations had observed citation standards. During 1372 to 1376 Harward citation standards had been used more (77.8%).

Conclusion: The finding showed the average uses of referencing, citation standards, and Vancouver citation style have increased during the three periods, However, the increase in the use of electronic reference has not been significant.

Key Words : Dissertation , Bibliography , Citation , Medical Students

Addresses:

¹Instructor , Social Medicine Department, Faculty of Medicine, Occupational Environment Research Center. Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran. E-mail:zinatsalem@yahoo.com

² Associate Prof., Social Medicine Department, Faculty of Medicine, Occupational Environment Research Center. Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran. E-mail: moeygmr2@yahoo.com

³ BS, Faculty of Medicine, Rafsanjan University of Medical Science, Rafsanjan, Iran. E-mail: mvalinejad2007@yahoo.com